

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN FİNANSMANI ve TAM ÜYELİK HALİNDE TÜRKİYE'NİN ROLÜ

• Halit FİKİR •

Marmara Üniv. İİBF Maliye Bölümü Araştırma Görevlisi

1 -GİRİŞ

Avrupa Birliği'nin finansmanı günümüzde AB üyesi ülkeler arasında tartışılmaya başlanmış, ciddi bir problem haline gelmiştir. Problemin kaynağında, Birlik harcamalarının sürekli bir artış trendi göstermesi yatmaktadır. Nitekim, yapılan reformlarla bir yandan harcamalar kısıtlanmaya bir yandan da gelirler arttırılmaya çalışılmıştır. Diğer bir sorun ise, 25 üyeye sahip Avrupa Birliği'nin harcamalarının finansmanının büyük ölçüde iki üç ülke tarafından sağlanmasıdır. Örneğin, Almanya 2004 yılında yaklaşık 20 milyar _ ile tek başına toplam harcamaların % 20'sini finanse etmiştir. Almanya'yı, İngiltere, Fransa ve İtalya takip etmektedir. Toplam harcamaların yaklaşık % 65'i bu dört ülke tarafından finanse edilmektedir.

2. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN FİNANSMANI

AB bütçesinde gelirler özkaynaklar ve diğer gelirler olarak iki şekilde tanımlanmıştır. AB'yi kuran antlaşmanın 269. maddesinde, "bütçe, diğer gelirleri zarara uğratmamak koşuluyla tamamıyla özkaynaklardan finanse edilecektir" denmektedir. Bu madde uyarınca harcamaların çok büyük bir kısmı özkaynaklardan karşılanmakta ve diğer gelirler bütçe içinde çok küçük bir paya sahip olmaktadır .

2.1. Özkaynaklar

Avrupa Birliği bütçesinde toplam gelirlerin yaklaşık % 98'ini karşılayan özkaynaklar üç kategoriden oluşmaktadır. Bunlar geleneksel özkaynaklar, KDV gelirleri üzerinden alınan pay ve GSMH katkı payından oluşmaktadır. Birliğin har-

camalarının finansmanında özkaynakları, 2000/597/EC sayılı Konsey kararı düzenlemektedir.

2.1.1. Geleneksel Özkaynaklar

Geleneksel özkaynaklar; gümrük vergileri, tarımsal vergiler ile şeker ve glikoz vergilerinden oluşmaktadır. Geleneksel özkaynaklardan elde edilen gelirler Avrupa Birliği bütçesinin yaklaşık % 11,6'sını karşılamaktadır .

2.1.1.1 Gümrük Vergileri

Gümrük vergileri (customs duties), üye ülkelerin üçüncü ülkelere yaptıkları ithalat dolaşısıyla elde ettikleri gümrük vergilerini AB bütçesine devretmeleri ile elde edilen gelirlerdir. Uygulanan vergi oranları Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) gereğince tüm üye ülkelerde aynıdır. 21 Nisan 1970 tarihinde kabul edilen ve 1 Ocak 1971 tarihinde yürürlüğe giren Konsey kararı ile kademeli olarak AB bütçesine devredilmiş ve 1975 tarihinden itibaren bütçenin özkaynaklarından biri haline gelmiştir. Üye ülkelerin gümrük daireleri bu vergileri AB adına toplamakla yükümlüdürler.

Gümrük vergilerinden elde edilen gelirler, Avrupa Birliği'nin toplam harcamalarının yaklaşık %10'unu karşılamaktadır. Gümrük vergileri yoluyla 2004 yılında 10,664 milyar _ gelir elde edilmiştir. İthalattan alınması nedeniyle gelişmiş ülkelerin payı daha yüksektir. Tablo 1'de de görüleceği üzere, söz konusu madde çerçevesinde Birliğe en fazla katkı sağlayan ülkeler sırasıyla Almanya, İngiltere, Belçika, İtalya ve Hollanda'dır.

TABLO 1

**Üye Ülkelerin Gümrük Vergileri Yoluyla 2004 Yılı
Bütçesine Katkıları (€)**

Belçika	1.225.727.711	Lüksemburg	13.381.482
Çek Cumhuriyeti	857.532.359	Macaristan	88.141.497
Danimarka	209.135.735	Malta	5.689.133
Almanya	2.197.848.296	Hollanda	1.133.579.782
Estonya	9.214.793	Avusturya	164.263.700
Yunanistan	151.362.989	Polonya	98.958.863
İspanya	776.526.590	Portekiz	87.820.982
Fransa	899.844.557	Slovenya	16.346.241
İrlanda	109.856.357	Slovakya	27.724.508
İtalya	1.106.736.689	Finlandiya	77.724.775
Güney Kıbrıs	9.054.536	İsveç	285.097.679
Letonya	5.929.519	İngiltere	1.886.869.068
Litvanya	20.032.159	TOPLAM	10.664.400.000

Kaynak: 2005 General Budget

2.1.1.2. Tarım Ürünleri İthalatından Alınan Vergiler

Tarım ürünleri ithalatından alınan vergiler (Agricultural Duties), Ortak Tarım Politikaları'nın (OTP) uygulanmasından dolayı üçüncü ülkelerle yapılan tarım ürünleri ticaretinden alınan vergiler, telafi edici vergiler, ek vergiler ve primlerden oluşmaktadır. Başlangıçta bir gümrük vergisi niteliğinde olan bu gelirler, GATT Uruguay görüşmeleri sonrasında tarifeli vergilere dönüştürülmüştür. Birlik bütçesi içindeki payı yaklaşık %1 civarında olan bu vergiler, 1 Ocak 1971 tarihinden itibaren bütçenin özkaynaklarına dahil edilmiştir. Bu gelir türünde tarım üreticisi olmayan ülkeler daha fazla katkı yapmaktadır.

TABLO 2

**Tarım Ürünleri İthalatından Alınan Vergilerde
Üye Ülkelerin 2004 Yılı Katkıları (€)**

Belçika	24.707.502	Lüksemburg	229.838
Çek Cumhuriyeti	8.848.733	Macaristan	13.560.397
Danimarka	7.929.384	Malta	919.349
Almanya	155.599.798	Hollanda	217.655.851
Estonya	1.379.024	Avusturya	11.606.780
Yunanistan	12.985.803	Polonya	15.169.257
İspanya	41.140.863	Portekiz	21.949.455
Fransa	143.073.671	Slovenya	2.528.210
İrlanda	804.431	Slovakya	4.251.989
İtalya	78.374.494	Finlandiya	4.022.152
Güney Kıbrıs	1.379.024	İsveç	15.858.769
Letonya	919.340	İngiltere	537.589.266
Litvanya	3.102.803	TOPLAM	1.325.586.192

Kaynak: 2005 General Budget

2.1.1.3. Şeker ve Glukoz Vergileri

Bu vergiler, AB'ye üye ülkelerden birlik içi şeker piyasalarının düzenlenmesi amacıyla alınan vergilerdir. 1 Ocak 1971 tarihinde bütçenin özkaynaklarına dahil edilmiştir. Alınma amacı yönelik politikalar doğrultusunda farklı tarihlerde değişikliklere gidilmiştir. En kapsamlı düzenleme, 30 Haziran 1981 tarihinde kabul edilen ve 133/94 sayılı Konsey tüzüğü ile 1994 yılında değiştirilen şeker sektöründe ortak piyasa düzenlemeleri yapılmasını öngören 1785/81/EEC sayılı Konsey tüzüğü ile gerçekleştirilmiştir. Bu değişiklik, şeker üreticilerinden piyasa düzenlemelerini desteklemek amacıyla şeker ve izoglukoz üretimi ile şeker depolanmasından da vergi alınması kararlaştırılmıştır. Şeker vergilerinden elde edilen gelirin bütçe gelirleri içindeki payı %0,35 gibi oldukça düşük bir düzeydedir. Şeker üreticisi ülkelerin katkı payı doğal olarak diğer üye ülkelere oranla daha fazladır.

TABLO 3

**Şeker ve Glukoz Vergilerinde Üye Ülkelerin
2004 Yılı Katkıları (€)**

Belçika	27.550.744	Lüksemburg	-
Çek Cumhuriyeti	-	Macaristan	-
Danimarka	15.980.951	Malta	-
Almanya	133.520.474	Hollanda	31.134.739
Estonya	-	Avusturya	12.872.821
Yunanistan	2.477.240	Polonya	-
İspanya	15.033.422	Portekiz	1.568.330
Fransa	128.293.057	Slovenya	-
İrlanda	4.173.620	Slovakya	-
İtalya	9.268.668	Finlandiya	3.136.556
Güney Kıbrıs	-	İsveç	7.713.534
Letonya	-	İngiltere	24.164.652
Litvanya	-	TOPLAM	416.888.808

Kaynak: 2005 General Budget

2.1.2. Katma Değer Vergisi Üzerinden Alınan Pay

Katma Değer Vergisi (Value Added Tax, VAT) gelirleri, üye ülkelerin topladıkları KDV'nin bir kısmını katkı payı olarak AB bütçesine devretmelerinden oluşan gelirlerdir. 1967 yılında yapılan Avrupa Konseyi'nde, üye ülkelerin KDV üzerinden topladıkları gelirlerden belirli oranlarda pay ayırarak AB'nin finansmanına katılmaları

benimsenmiştir ve KDV gelirleri üzerinden alınan pay 1970 yılı itibariyle özkaynaklar arasına alınmış, AB'nin belirlediği kurallar çerçevesinde tüm üye ülkeler için tek tip olarak tespit edilerek uygulanmaya başlanmıştır.

Kasım 1994 tarihinde yapılan değişiklikle (94/728/EC, Euratom), %1,4 olan KDV katkı payının kademeli olarak %1'e indirilmesi kararlaştırılmıştır. Nitekim bu oran, 1995, 1996, 1997 ve 1998 yıllarında sırasıyla 1,32 1,24 1,16 ve 1,08 olarak gerçekleştirilmiş, nihayet 1999 yılından itibaren %1 olarak uygulanmaya başlanmıştır. Uygulanan bu oranlarla harcamaların yaklaşık % 30'unu karşılayan KDV gelirleri üzerinden alınan pay, 2000 yılında alınan bir konsey kararı ile tekrar değişikliğe uğramış ve uygulanan oran 2004 yılından itibaren %0,5'e indirilmiştir. Yapılan son değişiklikle bu gelir türünün harcamaları karşılama oranı da yaklaşık % 14,4 seviyelerine gerilemiştir. Halen AB'nin en büyük ikinci gelir kaynağı durumundadır. Bu finansman aracında en büyük katkıyı sanayileşmiş ülkeler yapmaktadır.

TABLO 4

Katma Değer Vergisi Üzerinden Alınan Pay'da 2004 Yılı Üye Ülke Katkıları (€)

Belçika	24.707.502	Lüksemburg	229.838
Belçika	338.094.428	Lüksemburg	32.925.249
Çek Cumhuriyeti	78.643.405	Macaristan	72.805.678
Danimarka	224.371.540	Malta	4.384.662
Almanya	2.820.402.170	Hollanda	662.714.078
Estonya	7.666.096	Avusturya	317.906.880
Yunanistan	245.612.928	Polonya	180.997.606
İspanya	1.170.015.369	Portekiz	196.887.528
Fransa	2.260.620.415	Slovenya	25.414.328
İrlanda	176.029.002	Slovakya	28.491.349
İtalya	1.644.639.094	Finlandiya	191.496.722
Güney Kıbrıs	11.966.904	İsveç	361.362.181
Letonya	8.316.335	İngiltere	2.502.874.721
Litvanya	15.275.095	TOPLAM	13.579.913.763

Kaynak: 2005 General Budget

2.1.3. Gayri Safi Milli Hasıla Katkı Payı

Gayri Safi Milli Hasıla (Gross National Product) katkısı, Avrupa Birliği'nin en önemli finansman kaynağıdır. Üye ülkelerin GSMH'larına Konsey tarafından belirlenen oranın uygulanması

yoluyla hesaplanır ve üye ülkeler bu miktarı AB bütçesine devrederler.

11-13 Şubat 1988 tarihleri arasında yapılan Avrupa Konseyi toplantısında bütçenin mevcut kaynaklarının yetersiz oluşu nedeniyle özkaynaklar içerisinde alınmış ve 1 Ocak 1989'dan bu yana kullanılmaya başlanmıştır. Bu karar gereğince, üye ülkeler GSMH'larının, 1988-1992 yıllarını kapsamak üzere, aşamalı olarak % 1,20'sini bütçeye devredecektir.

Üye ülkelerden alınan GSMH katkı payları oldukça etkili olmuş ve özellikle 1992 yılından itibaren daha da artan harcamaların finansmanını sağlayabilmek için 94/728/EC, Euratom sayılı karar ile bu oranın 1995-1999 yılları içinde aşamalı olarak % 1,27'ye yükseltilmesine karar verilmiştir.

Katkı miktarlarının hesaplanmasının, üye ülkelerin GSMH'larına ilişkin veriler uyumlaştırıldıktan sonra ortak bir yöntemle yapılması da karara bağlanmış, GSMH katkı payları Birliğin temel finansman kaynağı olarak ele alınmaya başlanmıştır.

Bu gelir türü şu anda Avrupa Birliği'nin en önemli finansman kaynağı durumundadır ve bütçe gelirlerinin yaklaşık olarak % 73'ünü karşılamaktadır. Bu çerçevede Birliğe en büyük katkıyı sırasıyla Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya yapmaktadırlar.

TABLO 5

Üye Ülkelerin 2004 Yılı Gayri Safi Milli

Hasıla Katkı Payları (€)

Belçika	1.971.743.143	Lüksemburg	153.852.739
Çek Cumhuriyeti	367.484.033	Macaristan	340.205.565
Danimarka	1.344.855.048	Malta	20.488.599
Almanya	15.126.798.217	Hollanda	3.207.150.177
Estonya	35.822.047	Avusturya	1.596.151.574
Yunanistan	1.147.697.369	Polonya	845.763.605
İspanya	5.466.234.849	Portekiz	920.013.861
Fransa	11.234.073.628	Slovenya	118.755.788
İrlanda	822.546.369	Slovakya	147.044.742
İtalya	9.299.564.952	Finlandiya	1.025.815.071
Güney Kıbrıs	55.918.814	İsveç	1.944.323.661
Letonya	44.334.019	İngiltere	11.695.805.252
Litvanya	79.093.522	TOPLAM	69.010.236.646

Kaynak: 2005 General Budget

2.2. Diğer Gelirler

Diğer gelirler (Other Revenues), Avrupa Birliği'nin olağan faaliyetleri sonucu elde edilen gelirlerdir. Genel bütçe planında gelirler içersinde 4,5,6,7,8 ve 9. bölümlerde gösterilir ve bütçe harcamalarının % 1'i gibi çok küçük bir bölümünü finanse etmektedirler. Diğer gelirler şu kaynaklardan elde edilirler; a) taşınır ve taşınmaz mal satışlarından elde edilen gelirler ile kira, faiz ve döviz gelirleri, b) gecikme faiz ve cezaları, c) AB organlarında çalışanların ücretlerinden yapılan gelir vergisi ve sosyal güvenlik kesintileri, d) AB'nin özel kredileri için yapılan anapara ve faiz ödemeleri ile borç yükümlülüklerini yerine getirmelerinden doğan gelirler, e) AB programlarına yapılan katkılar, ücret karşılığı yapılan hizmet gelirleri ve geri ödenen harcamalar, f) önceki mali yıldan devreden bakiyeler.

3. TAM ÜYELİK HALİNDE TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİNİN FİNANSMANINA OLASI KATKISI

Türkiye'nin Avrupa Birliği macerası ilk olarak 31 Temmuz 1959 tarihinde yapılan üyelik başvurusu ile başlamıştır. 12 Eylül 1963 tarihinde ise, gümrük birliğine dayanan ve ileride tam üyeliği öngören Ankara Antlaşması (Ortaklık Antlaşması) imzalanmış ancak bir türlü Türkiye'nin hedeflediği tam üyelik gerçekleşmemiştir. Nihayet 3 Ekim 2005 tarihinde müzakereler başlatılmış ve tam üyelik yolunda son viraj da dönülmüştür.

Müzakere süreci ne kadar sürer bilinmez ama Türkiye, Avrupa Birliği'ne üye olduğu anda bazı sorumluluklarla karşı karşıya kalacak ve bunlardan biri de Avrupa Birliği bütçesinin finansmanına katılmak olacaktır. Peki, eğer Türkiye Avrupa Birliği'ne tam üye olsaydı, Birlik harcamalarının ne kadarını finanse edecekti?

Türkiye, 2003 yılı konsolide bütçe gelir gerçekleştirmelerine göre, dış ticaretten alınan vergiler yoluyla toplam 12.578 milyar YTL gelir elde etmiştir. Bu rakamın, ithalde alınan KDV olan 11.641 milyar YTL'lik kısmı düşüldüğünde, geriye kalan 937,114,000-YTL, geleneksel özkaynaklar çerçevesinde AB bütçesine aktarılacak zorundadır. Türkiye'nin şeker üretip ihraç eden bir ülke ol-

madığını da düşünecek olursak, eğer AB üyesi bir ülke olsaydı yapacağı katkı 2003 yılı için yaklaşık 570 milyon _ olacaktı. Tabi bu rakam, sadece geleneksel özkaynaklar için geçerlidir.

Türkiye'nin 2004 yılında ki Katma Değer Vergisi tahsilatı yaklaşık olarak 34.4 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir. Bu tutara, ilgili mevzuat uygulandığında Türkiye'nin üzerine düşecek KDV katkı payı yaklaşık 105 milyon _ olarak gerçekleşecektir. Burada dikkati çeken bir husus da şudur ki, ekonomilerin büyüklükleri ile KDV tahsilatları karşılaştırıldığında, Türkiye'de elde edilen tahsilat tutarının AB üyesi ülkelere nazaran düşük seviyelerde kaldığıdır. 2004 yılı rakamlarına bakıldığında, Türkiye'nin GSMH'sı yaklaşık 260 milyar _ civarındadır. Bu tutara da ilgili oran uygulandığında, yaklaşık 3,31 milyar _ hesap edilmekte ve bu da Türkiye'nin GSMH katkı payını göstermektedir.

Yapılan bu hesaplamalar ışığında söyleyebiliriz ki, eğer Türkiye 2004 yılında, Avrupa Birliği'ne tam üye olan diğer ülkelere biri olsaydı, Birlik harcamalarının yaklaşık 4 milyar _'luk kısmını finanse etmek zorunda kalacaktı. Unutulmaması gereken diğer bir husus da, Türkiye'nin sürekli gelişen dinamik bir ekonomiye sahip olduğudur. Yani Türkiye büyüyüp güçlendikçe, Birlik bütçesine yapacağı katkı da büyüyecektir.

4. SONUÇ

Yapısı, işleyişi ve amaçları bakımından dünyanın diğer tüm oluşumlarından farklı bir yere sahip olan Avrupa Birliği, 25 üyesi ve yaklaşık 450 milyon nüfusu ile dünya siyaset ve ekonomik arenasında önemli bir faktör olma yolunda ilerlemektedir. Ekonomide sürekli ve dengeli bir büyümenin gerçekleştirilmesi, yaşam standardının yükseltilmesi, işsizlik oranının minimum seviyeye çekilmesi, eşitlik ile adaletin sağlanması ve yaygınlaştırılması, kamu maliyesinin sağlıklı şekilde yönetilmesi ve rekabet ilkesine dayanan serbest piyasa ekonomisinin oluşturulması gibi görevler edinmiş olan Avrupa Birliği, tüm bu amaçlarına ulaşabilmek için yaklaşık 100 milyar _'luk bir bütçeye sahiptir. Birliğin sınırları genişledikçe ve hedefleri büyüdükçe, harcamaları da sürekli bir ar-

tış eğilimine girmiştir. Artan harcamaları karşılamak amacıyla öncelikle Birliğin gelirlerinin arttırılması yoluna gidilmiş, yeterli olmadığı görülünce de harcamaların kısılması yolu seçilmiştir.

Avrupa Birliği bütçesi, harcama ve gelir kalemlerinde yapılan birçok reformdan geçmiş, bugünkü halini alabilmiştir. Şu anda, toplam harcamaların %98'i özkaynaklardan finanse edilmekte ve AB bütçesinin en büyük finansman kaynağını da GSMH katkı payı oluşturmaktadır. Bunu, KDV gelirleri üzerinden alınan pay ve gümrük vergileri takip etmektedir.

Avrupa Birliği'ne tam üye olmayı yaklaşık 50 yıldır hedeflemiş olan Türkiye, sonunda 3 Ekim 2005 tarihinde müzakerelere başlayabilmiştir. Avrupa Birliği ile ilgili hemen hemen her şeyin fazlasıyla tartışılmış olduğu günümüzde Avrupa Birliği'nin finansmanının pek de rağbet görmemiş olması ilginçtir. Oysa Birliğin harcamalarının finansmanının nasıl sağlandığı her üye ve aday ülkeyi çok yakından ilgilendirmesi gereken bir meseledir. Avrupa Birliği'nin harcamalarının nasıl finanse edileceği Konsey kararları ile açıkça belirtilmiştir ve bu kararlara tüm üye ülkeler uymak zorundadırlar. Konuya bu açıdan baktığımızda, eğer Türkiye 2004 yılında AB'ye üye olsaydı harcamaların finansmanına yaklaşık 4 milyar _'luk bir katkı yapmak zorunda kalacaktı. Tabi bu rakamın ülkenin ekonomik büyüklüğüne ve gücüne de bağlı olduğunu unutmamak gerekmektedir. Özellikle de yapılan reformlarla, kayıt dışı ekonominin daraltılması ve yabancı sermayenin de ülkemize artan ilgisinin devam etmesi sağlanabilirse, Türkiye ekonomisinin de hızla gelişmesi kaçınılmazdır. Bu takdirde de Birliğin finansmanına Türkiye'nin yapacağı katkı 4 milyar _'lardan bir anda 7-8 milyar _ seviyelerine yükselecektir.

KAYNAKLAR

- Budget, Own Resources Mechanism, www.europa.eu.int
- Council Decision of 29 September 2000 on the system of the European Communities' own resources, L 253
- 2005 General Budget, Financing of the General Budget, www.europa.eu.int

• Andela Boomsma, Anne Ermel, Jim Somers and Jean-Marc Tirard (Ed.), *Vat in Europe*, London: Sweet&Maxwell, 1989

• Council Regulation (ECSC, EC, Euratom) No 2730/94 of 31 October 1994 amending the Financial Regulation of 21 December 1977 applicable to the general budget of the European Communities, No. L 293

- Council Decision 2000/597/EC
- Budget, New Decision on System Relative to Own Resources, www.europa.eu.int
- European Commission, *European Union Public Finance*
- Rıdvan Karluk, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, 6. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım, 2002
- Maliye Bakanlığı, 1990-2003 Konsolide Bütçe Gelir Gerçekleşmeleri, www.muhasibat.gov.tr
- Vergi İstatistikleri, Katma Değer Vergisi'nin Genel Bütçe Gelirleri İçindeki Payı, www.gelirler.gov.tr

NOTLAR

- Budget, Own Resources Mechanism, www.europa.eu.int
- Council Decision of 29 September 2000 on the system of the European Communities' own resources, L 253, s.42
- 2005 General Budget, Financing of the General Budget, www.europa.eu.int
- 2005 General Budget, Financing of the General Budget, www.europa.eu.int
- 2005 General Budget, Financing of the General Budget, www.europa.eu.int
- 2005 General Budget, Financing of the General Budget, www.europa.eu.int
- Andela Boomsma, Anne Ermel, Jim Somers and Jean-Marc Tirard (Ed.), *Vat in Europe*, London: Sweet&Maxwell, 1989, s.7
- Council Regulation (ECSC, EC, Euratom) No 2730/94 of 31 October 1994 amending the Financial Regulation of 21 December 1977 applicable to the general budget of the European Communities, No. L 293

Council Decision 2000/597/EC

2005 General Budget, Financing of the General Budget, www.europa.eu.int

Rıdvan Karluk, Avrupa Birliği ve Türkiye, 6. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım, 2002, s. 424

Council Regulation (ECSC, EC, Euratom) No 2730/94 of 31 October 1994 amending the Financial Regulation of 21 December 1977 applicable to the general budget of the European Communities, No. L 293

Budget, New Decision on System Relative to Own Resources, www.europa.eu.int

2005 General Budget, Financing of the General Budget, www.europa.eu.int

European Commission, European Union Public Finance, s.213

Rıdvan Karluk, Avrupa Birliği ve Türkiye, 6. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım, 2002, s. 479

Maliye Bakanlığı, 1990-2003 Konsolide Bütçe Gelir Gerçekleşmeleri, www.muhasabat.gov.tr

Vergi İstatistikleri, Katma Değer Vergisinin Genel Bütçe Gelirleri İçindeki Payı, www.gelirler.gov.tr